

Superletec rorýs obecný: Opeřenec, který stráví ve vzduchu celý život

Latinské jméno **rorýse obecného** (*Apus apus*) lze přeložit jako „*pták bez nohou*“, protože dříve se lidé domnívali, že rorýsům, kteří jsou prakticky stále v letu, končetiny vůbec nenarostly. Dlouhá a úzká křídla spolu s dokonale proudnicovým tvarem těla dělají z tohoto opeřence jakousi formuli jedna ptačí říše.

Neposeda z rodiny rorýsů

Ve vzduchu shání rorýs obecný nejen potravu, ale dokonce i materiál na stavbu hnízda. Lapá totiž stébla, peří a další předměty, které do výšky zvedá vítr. Také páření rorýsů probíhá za letu a zahlédnout sedícího rorýse je s výjimkou hnízdění velká vzácnost. Jen mladí ptáci někdy před odletem do zimovišť usedají za špatného počasí do větví stromů nebo na vysoké stavby. Na zem rorýsi nepřistávají, protože by se svými dlouhými křídly nedokázali vzlétnout.

V červenci odlétají rorýsi obecní do zimovišť v západní a střední Africe a na některých místech jsou poměrně hojní. Už v šedesátých letech minulého století si proto ornitologové povšimli, že například v Libérii se přes den prohánějí po obloze početná hejna těchto ptáků. Pátrání po rorýsích nocovištích však končila neúspěchem. A tak vědci začali spekulovat, že rorýsi na afrických zimovištích létají plných čtyřicet hodin denně. Spolehlivý důkaz však chyběl.

Deset měsíců bez doteku se zemí

Švédští ornitologové v čele s Andersem Hedenströmem z university v Lundu připevnili v létě záznamníky dat na těla devatenácti rorýsů obecných a počkali, až se ptáci na jaře vrátí na jih Švédska z afrických zimovišť. Pak rorýse opět odchytily, sejmul jim záznamníky a vyhodnotili nasbíraná data. U několika ptáků se jim podařilo zmapovat cestu do afrického zimoviště a zpět hned v několika po sobě jdoucích letech.

Při vyhodnocování záznamů ornitologové zjistili, že někteří rorýsi usedli v Africe na krátký čas na pevný podklad. I tak ale trávili ve vzduchu více než 99 % veškerého pobytu v zimovišti. Tři ze sledovaných ptáků však za deset měsíců neusedli ani jedinkrát! Jejich nohy se dotkly budov či vysokých stromů jen během hnízdění ve Švédsku. S africkým kontinentem, nad nímž tráví valnou část roku, nikdy do přímého tělesného kontaktu nepřišli. „*Sledování švédských kolegů definitivně potvrdilo, z čeho odborníci rorýse obecné už delší dobu*

podezírali,“ komentoval výsledky švédských kolegů švýcarský ornitolog Felix Liechti.

Záhada rorýsiho spánku

Let rorýse obecného je z energetického hlediska vysoce úsporný a efektivní. Nepřetržitý desetiměsíční pobyt ve vzduchu přesto staví tohoto ptáka před řadu závažných výzev. Jednu z nich představuje životně důležitá potřeba spánku. Rorýs může spát za letu jen velmi málo a dlouhodobě čelí těžkému spánkovému deficitu.

Asi každý má osobní zkušenost s tím, že naléhavou potřebu spánku je těžké ošidit. Někteří ptáci se ale na určitou dobu bez spánku obejdou. Například americký pěvec strnavec bělokorunkatý podniká 4 000 kilometrů dlouhé tahy mezi hnízdišti na Aljašce a zimovišti v Kalifornii. Ptáci létají v noci a přes den tráví většinu času sháněním potravy, aby doplnili živiny a energii. Na spánek jim denně zbudou jen tři hodiny. To je pouhá třetina obvyklé doby, kterou tráví spánkem mimo období tahu. Nevyspání se ale nijak neprojeví na jejich schopnostech. Mozek jim funguje stejně, jako kdyby se vyspali dorůžova.

Ještě výraznější redukci spánku zvládají fregatky malé během loveckých výprav nad otevřený oceán. Při pobytu na souši prospí tyto ptáci obvykle deset hodin denně. Během letu nad mořem tráví spánkem denně nejvýše 40 minut a ty nasbírají v mikrosnancích, které trvají vždy nejvýše několik málo sekund.

Jenže rorýsi obecní vydrží s minimem spánku podstatně delší dobu než strnadci nebo fregatky. Jak to zvládají, zůstává stále záhadou. Současná miniaturní elektronika sice dokáže sledovat pohyby rorýse, ale nahlédnout mu přitom do mozku a zmapovat jeho spánek, to zatím stále neumí.

<https://www.stoplusjednicka.cz/superletec-rorys-obecný-operenec-který-straví-ve-vzduchu-celý-zivot>

02.03.2022 - Jaroslav Petr